

Hogyhogy kérdőszó? Hogyhogy partikula?

A magyarban a *hogyhogy* kérdőszó különleges viselkedésével kevesen foglalkoztak, jóllehet ez az elem mind mondattani, mind pedig jelentéstani sajátosságait tekintve különbözik a többi kérdőszótól.¹ Szintaktikai szempontból azt figyelhetjük meg, hogy a *hogyhogy* szórendi helye nem olyan kötött, mint a többi kérdő kifejezésé. A magyarban a kérdőszók kötelezően az ige előtti helyzetet foglalják el. Köztudottan kivétel ez alól a *miért* kérdőszó, amelynek kétféle használata lehetséges: az egyik megegyezik a többi kérdőszóéval, a másikban pedig a *miért* és az ige között egy fókuszértelmezésű összetevő áll. A *miért* különleges viselkedésével a magyar mondattani irodalom számot vet. A *miérttől* eltérően viselkedik a *hogyhogy* kérdőszó, jóllehet jelentésbeli hasonlóságuk miatt könnyűszerrel egy kalap alá lehetne őket venni. A *hogyhogy* és az ige közé nemcsak fókuszértelmezésű összetevő ékelődhet, hanem, hogyha van a mondatban igevivő, annak kötelezően a *hogyhogy* és az ige között kell állnia. A *hogyhogyos* kérdés szórendi mintázata jobban hasonlít a kijelentő mondatok szórendi mintázatához, mint a kérdő mondatokéihoz. A *hogyhogy* különleges viselkedését a szakirodalom nem magyarázza. Az előadás első felében a *hogyhogyos* kérdések szintaxisával foglalkozom majd.

A *hogyhogyos* kérdések szemantikájukat tekintve is különböznek a többi kérdéstől. Azt figyelhetjük meg, hogy a *hogyhogy* és a *miért* nem cserélhetőek fel egymással a különböző kontextusokban, jóllehet mindkét kifejezés a mondatban leírt esemény okára, magyarázatára kérdez rá. De míg a *miért* csak a magyarázatot kéri, addig a *hogyhogy* kifejezi a beszélő attitűdjét is a mondatban leírt eseménnyel kapcsolatosan. Ilyen tulajdonságot a szakirodalom a diskurzus-partikuláknak szokott tulajdonítani. Az előadás második felében megvizsgálom a *hogyhogyos* kérdések szemantikáját.

Az előadásban azt a kérdést fogom körüljárni, hogy a *hogyhogy* kérdőszó tulajdonságai hogyan írhatók le: mennyiben mutat hasonló viselkedést ez az elem az ún. kérdőszókéhoz, illetve mennyiben az ún. diskurzus-partikuláéhoz. Végül hipotézist fogalmazok meg arra vonatkozóan, hogy a *hogyhogy*nek a többi kérdőszótól eltérő jelentéstani tulajdonságai magyarázatot adhatnak-e különleges szintaktikai viselkedésére.

¹A *kérdőszó* kifejezést nem szófaji értelemben használom, csupán rövidítésként; arra a kifejezés-osztályra utalok vele, amelyek kiegészítendő kérdésekben fordulnak elő és jellemzően a ragozott ige előtti helyzetet foglalják el a mondatban.